

DOI 10.32782/city-development.2024.2-2

УДК 338.48

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО МАРШРУТУ ІСТОРИЧНИХ ТЕРМАЛЬНИХ МІСТ В УКРАЇНІ

Виговський Дмитро Сергійович

кандидат політичних наук, керівник

*Громадська організація «Інститут досліджень соціального капіталу»*ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-8550-6942>

Конарівська Оксана Богданівна

кандидат економічних наук,

доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи

*Національний університет водного господарства та природокористування*ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1760-9264>

Яковишина Маргарита Сергіївна

старший викладач кафедри туризму та готельно-ресторанної справи

*Національний університет водного господарства та природокористування*ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0198-5812>

Анотація. Європейський маршрут історичних термальних міст сертифікований Радою Європи, як культурний шлях. Популяризуючи даний маршрут ми визнаємо цінність і унікальність термальних традицій Європи та їх внесок в історію та ідентичність континенту. Асоціація ЕНТТА заохочує охороняти спадщину курортних міст і просуває їх інтегрований розвиток. У 2021 році одинадцять курортних міст у семи країнах були внесені до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО як «Видатні курортні міста Європи». Нині у рамках програми Interreg Europe з метою вдосконалення політики, спрямованої на підтримку більш екологічної та стійкої моделі термальних курортних міст і регіонів, які стикаються зі зміною клімату в Європі, втілюється проєкт Green SPAS. 2023 року до офіційних учасників Європейського культурного шляху історичних термальних міст було включено і український курорт Трускавець. Розвиток даного маршруту в Україні має значні перспективи.

Ключові слова: культурний маршрут, культурний туризм, курорт, лікувальні ресурси, оздоровчий туризм, медичний туризм, спадщина, термальні міста, ЮНЕСКО.

Актуальність проблеми. Історичні термальні міста Європи розбудовувались навколо цілющих джерел мінеральної води та упродовж багатьох століть сформувались у центри здоров'я, культури та туризму. Вони були своєрідними «кав'ярнями Європи», місцем зустрічі для різних національностей, де відбувався обмін ідеями, інформацією та поступово закладався фундамент для культурної дипломатії, яка розвивалась протягом всієї європейської історії. Тому нині курорти відіграють провідну роль у сприянні миру, міжнародній співпраці, творчості, вдосконаленню лікувальних практик, захисті архітектурного, історико-культурного та природного середовища, а також є нагадуванням про важливість вільного доступу кожної людини до таких важливих ресурсів, як якісні медичні послуги, безпечна питна вода, чисте повітря тощо. Символом європейського єднання та ідентичності є культурні маршрути Ради

Європи, які пропагують цінності через культурний туризм та економічний розвиток. Усвідомлення важливості доступу до лікувальних ресурсів для оздоровлення населення зросло після пандемії. Термальні води можуть бути вагомим чинником у розвитку туризму в кожному регіоні. Тому питання перспектив розвитку європейського культурного маршруту історичних термальних міст нині є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Існує низка досліджень, присвячених вивченню властивостей геотермальних вод різних країн Європи. Колектив румунських науковців Татар К.-Ф. та ін. зробили порівняльний аналіз двох геотермальних курортів в аспекті туристичних послуг [11]. Вони розглянули їх термальний туристичний потенціал для регіонального розвитку. Аналіз SPA-послуг на термальних курортах України зробив колектив українських науковців Завадинська О., Толук Г.,

Ліфіренко О. [1]. У своїй публікації вони навели порівняльну характеристику сучасного стану термального курорту м. Берегово та Озера Балатон. Завадинська О.Ю. та автори наголошують на важливості підвищеної уваги до розвитку туристичної галузі у межах термальних курортів. Наукових праць, присвячених розвитку культурного туризму на території термальних курортів підготовлено небагато. У своєму дослідженні про культурні маршрути Ради Європи нідерландська науковиця Дафна Мартенс зробила огляд семи туристичних шляхів на предмет представлення європейських нарративів та розвитку туризму [8]. Вона дослідила Європейський шлях індустріальної спадщини (англ. European Route of Industrial Heritage), Шлях залізної завіси (англ. Iron Curtain Trail), Дестинації Ле Корбюзьє: Архітектурні прогулянки (англ. Le Corbusier Destinations: Architectural Promenades), Визвольний шлях Європи (англ. Liberation Route Europe), Шляхи Реформації (англ. Routes of Reformation), Європейський шлях історичних садів (англ. European Route of Historic Gardens), Via Romea Germanica. Питаннями розвитку історичних термальних міст та регіонів Європи займається Європейська асоціація історичних термальних міст (англ. The European Historic Thermal Towns Association, ЕНТТА). Буклети ЕНТТА містять популярну інформацію про термальні міста, орієнтовану на туристів. Зокрема, збірка інформаційних матеріалів «СПА в античності» (англ. «Spas in Antiquity») розкриває витоки культури оздоровлення, буклет «Добре їсти, добре жити» (англ. «Eat well, live well!») розповідає про культуру споживання їжі, традиційні страви та напої в історичних термальних містах Європи, буклет «Лікувальні курортні ландшафти» (англ. «Therapeutic Spa Landscapes») підкреслює значення історичних термальних міст для добробуту людей [10]. Книга «Термальний туризм та Спа-ресурси у туризмі» (англ. «Thermal tourism and Spa heritage in Europe») містить визначення поняття термальної спадщини, огляд сучасного стану термального туризму та курортної спадщини, а також розкриває історію, цілі та проекти Європейської асоціації історичних термальних міст ЕНТТА [9]. Питання перспектив розвитку європейського культурного маршруту історичних термальних міст на теренах України потребує подальшого розвитку.

Метою публікації є аналіз світового досвіду використання спадщини термальних міст для розвитку туризму та рекреації, а також оцінити перспективи втілення даних практик на теренах України. Для досягнення поставленої мети були окреслені наступні **завдання**: зробити аналіз особливостей Європейського культурного

маршруту історичних термальних міст, провести огляд дієвих інструментів реалізації культурної політики Європейського Союзу; зробити аналіз перспективних об'єктів для розвитку даного маршруту в Україні.

Результати дослідження. Матеріалом для публікації стали інформаційні матеріали ЕНТТА [10], буклети UNESCO про видатні курортні міста [7], інформаційна платформа проєкту «Green SPAS» щодо підтримки більш екологічної та стійкої моделі термальних міст і регіонів Європи, які стикаються зі зміною клімату, в рамках програми «Interreg Europe» [6], офіційний сайт Державної установи «Український науково-дослідний інститут медичної реабілітації та курортології Міністерства охорони здоров'я України» [2], а також праці вітчизняних та зарубіжних авторів, присвячені маршруту. У процесі дослідження було використано наукові методи: теоретичного узагальнення та аналізу, логічного узагальнення результатів (формулювання висновків).

Одинадцять відомих курортних міст у семи країнах у липні 2021 року були внесені до Списку всесвітньої спадщини UNESCO як «Видатні курортні міста Європи» (англ. The Great Spa Towns of Europe). До когорти міст входять: Баден-бай-Він (Австрія); Спа (Бельгія); Франтішкови Лазні; Карлові Вари; Маріанські Лазні (Чехія); Віші (Франція); Бад Емс; Баден-Баден; Бад-Кіссінген (Німеччина); Монтекатіні Терме (Італія); та місто Бат (Велика Британія) [7].

Хоча кожне з «Видатних курортних міст Європи» унікальне, проте, усі міста розвивалися навколо джерел мінеральної води, що сприяло формуванню особливої моделі їх просторової організації з урахуванням облаштування зони для лікувальних, терапевтичних, рекреаційних і соціальних функцій. Території навколо курортних споруд включають лазні, бювети, питні зали, очисні споруди і колонади, призначені для використання водних ресурсів для проведення процедур, купання і пиття. Оздоровчі та лікувальні процедури займали певний час і для забезпечення дозвілля при тривалому перебуванні відвідувачів почали з'являтися казино, театри, готелі, вілли та відповідна інфраструктура (від систем водопостачання та виробництва солі до залізниць і фунікулерів). Усі об'єкти нині інтегровані в загальний міський простір, який включає рекреаційні зони парків, садів, лісів, набережних, спортивних споруд тощо [7].

Видатні курорти Європи також демонструють важливий обмін інноваційними ідеями, які вплинули на розвиток європейської та світової медицини, бальнеології та дозвілля. Європейські міста-курорти UNESCO стали інноваційними

центрами досліджень, адаптовуючись до сучасних тенденцій, викликів, змін вподобань та вимог відвідувачів. Упродовж століть на території історичних термальних міст покращувались не лише лікарські практики, а й вдосконалювались твори архітекторів, дизайнерів, садівників, котрі облаштовували терапевтичне природне середовище у місті [7]. Варто зазначити, що у межах термальних міст розвивалась особлива культура споживання здорового харчування, автентична кухня.

Видатні курортні міста сформували особливу архітектуру міського культурного простору, де все розміщено в унікальному терапевтичному ландшафті, присвяченому лікуванню, релаксу та відпочинку – так історичні термальні міста Європи стали піонерами зародження сучасного туризму.

Продовження традицій The Great Spa Towns of Europe сьогодні так само важливо, як і раніше, особливо якщо взяти до уваги новий акцент на відновленні психічного та фізичного здоров'я після пандемії та військових конфліктів. Ключовими елементами сучасного спа-центру вважаються:

- гарний природний ландшафт, де знаходяться лікувальні мінеральні води;
- виняткова міська та курортна архітектура, включаючи лазні, бювети, питні зали, лікувальні споруди, колони та галереї;
- забезпечення соціальної діяльності та фізичних вправ у публічних приміщеннях, казино, театрах, оперних театрах, парках і садах;
- заклади розміщення для міжнародних споклієнтів, включаючи фешенебельні готелі, гостьові будинки та вілли з ресторанами, музичними, танцювальними, гарльними та іншими розважальними закладами;
- висококваліфіковані лікарі, які володіють навичками курортної медицини, бальнеології та оздоровчого відпочинку;
- розвинений міський простір з гарним менеджментом, включаючи курортні зони, рекреаційне та терапевтичне середовище парків, садів, набережних, спортивні споруди – теніс, гольф і кінний спорт зокрема, оздоровчі прогулянки на території навколишніх природних ландшафтів – у лісі, на пагорбах і у горах;
- спеціальна курортна інфраструктура, включаючи соляні ванни та мінеральні джерела, заводи з розливу мінеральної води, перші залізниці та фунікулери, лікарні, пральні, насосні станції та водорозподільчі мережі, ресторани, кав'ярні, оглядові вежі та виставкові павільйони, будинки моди та історичні ринкові площі;
- туристичні оператори з медичного туризму та агенції, що спеціалізуються на

наданні медичної допомоги, профілактики та оздоровлення [10].

З метою заохочувати, захищати та покращувати термальну та культурну спадщину по всій Європі була створена некомерційна Європейська асоціація історичних термальних міст (англ. The European Historic Thermal Towns Association, ЕНТТА).

Асоціація ЕНТТА була заснована 2009 року в Брюсселі (Бельгія) шістьма членами-засновниками: Акві Терме (Італія), Бат (Великобританія), Оренсе (Іспанія), Сальсомаджоре Терме (Італія), Спа (Бельгія) і Віші (Франція).

У 2010 році Європейський маршрут історичних термальних міст (англ. European Route of Historic Thermal Towns) був сертифікований як Культурний маршрут Ради Європи [5].

Варто згадати, що асоціація ЕНТТА має різні категорії членства:

- активні члени (муніципалітети, які підпадають під визначення курортних міст, повинні відповідати критеріям ЕНТТА);
- асоційовані члени (асоціації чи регіони, які зобов'язуються підтримувати цілі ЕНТТА та культурного маршруту);
- міжнародні партнери (термальні міста за межами Європи, які можуть задокументувати історичний зв'язок із європейською термальною спадщиною) [10].

Кілька членів ЕНТТА також входять до «Видатних курортних міст Європи». Спадщина термальних курортних міст є свідченням складної міської форми та культурного руху – європейського курортного міста.

Культурні маршрути Ради Європи інтерпретують подорожі в просторі та часі, як спадщину різних країн і культур Європи. Асоціація ЕНТТА вважає, що термальна спадщина є дуже особливим європейським феноменом, який включає природні, культурні та нематеріальні ресурси. Концепція термальної спадщини використовується для зміцнення здоров'я та добробуту, створення оригінальних туристичних напрямків і захисту унікальних культурних ландшафтів.

У таблиці подано інформацію про офіційних учасників Європейського культурного маршруту історичних термальних міст.

З метою підвищити обізнаність про тему термальної спадщини асоціація ЕНТТА заснувала у 2018 році щорічну подію «Європейський день термальної спадщини», яка підкреслює важливість термальної спадщини як багатоміжової загальноєвропейської традиції, та дозволяє отримати визнання та усвідомлення проблем, які впливають на майбутнє цієї цінної спадщини. Європейський інститут культурних маршрутів розглядає Європейський день термальної спадщини як приклад найкращої практики у реаліза-

Таблиця 1 – Розподіл історичних термальних курортів за країнами Європи

Країни-учасниці маршруту	Великі курортні міста ЮНЕСКО		Офіційні учасники Європейського культурного маршруту історичних термальних міст						
	К-ть	Назва курорту	Заг. к-ть	ГО / ЗК	ОС	МА / РА	Мережевий оператор штаб квартира	ТС	МЗ
Австрія	1	Баден-бай-Він	1			1			
Бельгія	1	Spa	2			1	1		
Хорватія	-		3			3			
Чехія	3	Карлові Вари, Франтішкові Лазні, Маріанські Лазні	1			1			
Франція	1	Віші	12	1	1	10			
Грузія	-		1			1			
Німеччина	3	Бад-Емс, Баден-Баден, Бад-Кіссінген	5			5			
Греція	-		5			4		1	
Угорщина	-		1					1	
Італія	1	Монтекатіні Терме	7			7			
Люксембург	-		1			1			
Польща	-		1			1			
Португалія	-		4			4			
Румунія	-		1			1			
Іспанія	-		10		1	7		1	1
Туреччина	-		1			1			
Україна	-		1			1			
Велика Британія	1	Бат	1			1			
Всього		11	58	1	2	50	1	3	1

Умовні позначення: ГО / ЗК – громадські організації / заклади культури, ОС – об'єкти спадщини, МА / РА – місцеві / регіональні адміністрації, ТС – туристичні стейкхолдери, МЗ – музеї

Джерело: складено авторами на основі Cultural Routes Database [4]

ції концепції культурного маршруту, що відзначено нагородою у 2019 році.

З метою підтримки більш екологічної та стійкої моделі термальних міст і регіонів Європи, які стикаються зі зміною клімату, нині реалізується проект «Green SPAS» у рамках програми «Interreg Europe». Даний проект спрямований на вдосконалення державної політики для термальних міст і регіонів Європи, які стикаються з викликами зміни клімату. До реалізації проекту залучені вісім партнерів із семи країн: La Route des Villes d'Eaux du Massif Central (Франція), Європейська асоціація історичних термальних міст (Бельгія), Муніципалітет Монтегротто-Терме (Італія), Міжмуніципальна громада Viseu Dão Lafões (Португалія), Куявсько-Поморське воєводство (Польща), Муніципалітет Баден (Австрія), Муніципалітет Бірштонас (Литва), Громадська установа «Литовський інноваційний центр» (Литва) [6].

У вересні 2022 року до Європейської Асоціації історичних термальних курортів було прийнято місто Трускавець. Як зазначено на офіційному ресурсі ЕНТТА, даний курорт є одним з найста-

ріших у Центральній Європі, оскільки бере свої витоки з 1827 року і має майже двохсотлітню історію. У першій половині ХХ століття курорт отримав багато європейських нагород, в тому числі золоту гілку найкращого курорту Польщі, до складу якої тоді входила Галичина. Нині Трускавець активно повертається до когорта європейських курортів, надаючи послуги європейського рівня та приймаючи гостей з багатьох країн світу [3].

Варто зазначити, що в Україні курортна справа є одним з найдавніших видів рекреації. За даними Українського науково-дослідного інституту медичної реабілітації та курортології Міністерства охорони здоров'я України, перші заклади, які почали функціонувати, використовуючи мінеральну воду для лікування в Україні, виникли у Шкло (1576), Саках (1799), Трускавці (1827), Одесі (1829), БерМінВодах (1862), Моршині (1877); лікувальні властивості грязей – на узбережжі Куяльницького лиману (1833), поблизу Голої Пристані (Гопри) (1895). З ХІХ ст. відомі кліматичні курорти Південного узбережжя Криму, бальнеологічні курорти

Передкарпаття та Закарпаття, Поділля, Полтавщини, грязьові курорти Криму та Одещини. На даний час курортами державного значення в Україні оголошено: м. Бердянськ (Запорізька обл.); м. Саки (АР Крим); м. Слов'янськ (Донецька обл.); м. Хмільник (Вінницька обл.); м. Скадовськ (Херсонська обл.); м. Миргород (Полтавська обл.); Куяльницький лиман (Одеська обл.) [2]. На жаль, частина з цінних курортів нині знаходиться під окупацією.

На нашу думку, розвиток в Україні Європейського культурного маршруту історичних термальних міст має значні перспективи, оскільки наша країна володіє значними запасами природних лікувальних ресурсів та має давню культуру оздоровлення. З метою популяризації термальної спадщини історичних міст варто проводити різноманітні заходи, зокрема активно долучатись до проведення Європейського дня термальної спадщини, Дня води тощо.

Висновки. Використання термальних вод для купання, пиття та в терапевтичних цілях було популярним протягом багатьох століть, і люди активно використовували їх цілющі властивості. Видатні курортні міста Європи, будучи елітними центрами з точки зору наукових, політичних, соціальних і культурних досягнень, започаткували трансформацію європейського суспільства через скорочення

розриву між аристократією та зростаючим середнім класом.

Термальні води можна знайти в різних частинах світу, і ці природні ресурси можуть бути ефективно використані для розвитку індустрії туризму, яка приваблює відвідувачів, котрі бажать поєднати відпочинок та оздоровлення. Розвиток туризму на основі термальних вод може набувати багатьох форм, включаючи будівництво готелів, курортів, оздоровчих центрів, які пропонують послуги масажу, косметичних та лікувальних процедур. А також термальні води можуть допомогти залучити відвідувачів у регіон, котрі цікавляться місцевою культурою, гастрономією та іншими історико-культурними пам'ятками.

Отже, термальні води можуть бути вагомим чинником у розвитку туризму в регіоні. Будучи інноваційними центрами медицини, бальнеології та дозвілля, видатні курортні міста Європи втілюють філософію просвітництва та започаткували концепцію загального добробуту, де якісне медичне обслуговування та лікувальні природні ресурси доступні для всіх.

У майбутніх дослідженнях планується детально розглянути потенціал природних лікувальних ресурсів України в контексті популяризації та збереження термальної спадщини Європи.

Бібліографічний список:

1. Завадинська О.Ю., Толок Г.А., Ліфіренко О.С. Ефективність та удосконалення SPA-послуг на термальних курортах України. *Ефективна економіка*. 2018. № 9. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6528> (дата звернення: 10.07.2024).
2. Мінеральні і термальні води. *Державна установа «Український науково-дослідний інститут медичної реабілітації та курортології Міністерства охорони здоров'я України»*: офіційний вебсайт. URL: <https://kurort.gov.ua/pryrodni-likuvalni-resursy/mineralni-vody/> (дата звернення: 10.07.2024).
3. Трускавець став членом Європейської Асоціації історичних курортів. *Дрогобицька районна військова адміністрація: офіційне інтернет-представництво*. URL: <https://drohobych-rda.gov.ua/news/truskavets-stav-chlenom-yevropeyskoyi-asotsiatsiyi-istorychnykh-kurortiv.html> (дата звернення: 10.07.2024).
4. Cultural Routes Database. *Cultural Routes of the Council of Europe : web site*. URL: <https://www.coe.int/en/web/cultural-routes> (дата звернення: 12.07.2024).
5. European Route of Historic Thermal Towns. *Cultural Routes of the Council of Europe: web site*. URL: <https://www.coe.int/en/web/cultural-routes/european-route-of-historic-thermal-towns> (Accessed Date 12.07.2024).
6. Green SPAS. *Interreg Europe : web site*. URL: https://www.interregeurope.eu/greenspas?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTAAR0fOMHkNBPuzyUfRKwm4dVLPTUGGJMOZf9opeNI9HdJ7R3eqMOg6PTU8jw_aem_itTusx4hNJOKTRGuaYn-Uw (дата звернення: 12.07.2024).
7. Great SPA Towns of Europe. *UNESCO World Heitage Convention : web site*. URL: <https://www.greatspatownsofeurope.eu/> (дата звернення: 12.07.2024).
8. Martens D. The experience of common European heritage: A critical discourse analysis of tourism practices at Cultural Routes of the Council of Europe. *Journal of European Landscapes*. November 3, 2022. (3). P. 45–59. DOI: <https://doi.org/10.5117/JEL.2022.3.82504>
9. Maseda M.C., Soutelo S.G, Simons P. Thermal tourism and Spa heritage in Europe (The case of EHTTA European Historic thermal Towns Association) / Scientific committee of EHTTA. 2018. 45 p. URL: <https://historicthermaltowns.eu/downloads/ThermalTourismAndSpaHeritageEurope-ehhta.pdf>

10. Spa Towns as Places for Health. *The European Route of Historic Thermal Towns* : web site. URL: <https://historicthermaltowns.eu/spa-towns-as-places-for-health/> (дата звернення: 12.07.2024).

11. Tătar C.-F., Linc R., Gozner M., Ivanovski Z., White G., Alb & Șerban E. The Life Cycle Stage of Western Romania Resort-Towns as a Turning Table for Thermal Tourism Development, Bihor County, Romania. *Analele Universității din Oradea, Seria Geografie*. 2023. № 33 (2). P. 78–92. DOI: <https://doi.org/10.30892/auog.332101-903>

References:

1. Zavadynska O. Yu., Tolok H. A., Lifirenko O. S. (2018) Efektyvnist ta udoskonalennia SPA-posluh na termalnykh kurortakh Ukrainy. *Efektyvna ekonomika*, no. 9. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6528> (accessed July 10, 2024).

2. Mineralni i termalni vody. *Derzhavna ustanova «Ukrainskyi naukovy doslidnyi instytut medychnoi reabilitatsii ta kurortolohii Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy»* : web site. Available at: <https://kurort.gov.ua/pryrodni-likuvalni-resursy/mineralni-vody/> (accessed July 10, 2024).

3. Truskavets stav chlenom Yevropeiskoi Asotsiatsii istorychnykh kurortiv. *Drohobyska raionna viiskova administratsiia* : ofitsiine internet-predstavnytstvo. Available at: <https://drohobych-rda.gov.ua/news/truskavets-stav-chlenom-yevropeyskoyi-asotsiatsiyi-istorychnykh-kurortiv.html> (accessed July 10, 2024).

4. Cultural Routes Database. *Cultural Routes of the Council of Europe* : web site. Available at: <https://www.coe.int/en/web/cultural-routes> (accessed July 12, 2024).

5. European Route of Historic Thermal Towns. *Cultural Routes of the Council of Europe* : web site. Available at: <https://www.coe.int/en/web/cultural-routes/european-route-of-historic-thermal-towns> (accessed July 12, 2024).

6. Green SPAS. *Interreg Europe* : web site. Available at: https://www.interregeurope.eu/greenspas?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTAAR0fOMHkNBPuzyUfRKwm4dVLPTUGGJMOZF9opeNI9HdJ7R3eqMOg6PTU8jw_aem_Iltusx4hNJOKTRGuaYn-Uw (accessed July 12, 2024).

7. Great SPA Towns of Europe. *UNESCO World Heitage Convention* : web site. Available at: <https://www.greatspatownsofeurope.eu/> (accessed July 12, 2024).

8. Martens D. (November 3, 2022) The experience of common European heritage: A critical discourse analysis of tourism practices at Cultural Routes of the Council of Europe. *Journal of European Landscapes*, no. (3), pp. 45–59. DOI: <https://doi.org/10.5117/JEL.2022.3.82504>

9. Maseda M. C., Soutelo S. G, Simons P. (2018) Thermal tourism and Spa heritage in Europe (The case of EHTTA European Historic thermal Towns Association). Scientific committee of EHTTA. 45 p. Available at: <https://historicthermaltowns.eu/downloads/ThermalTourismAndSpaHeritageEurope-ehтта.pdf>

10. Spa Towns as Places for Health. *The European Route of Historic Thermal Towns* : web site. Available at: <https://historicthermaltowns.eu/spa-towns-as-places-for-health/> (accessed July 12, 2024).

11. Tătar C.-F., Linc R., Gozner M., Ivanovski Z., White G., Alb & Șerban E. (2023) The Life Cycle Stage of Western Romania Resort-Towns as a Turning Table for Thermal Tourism Development, Bihor County, Romania. *Analele Universității din Oradea, Seria Geografie*, no. 33 (2), pp. 78–92. DOI: <https://doi.org/10.30892/auog.332101-903>

PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF THE EUROPEAN ROUTE OF HISTORICAL THERMAL TOWNS IN UKRAINE

Dmytro Vyhovsky

Candidate of Political Sciences, Head
Public Organization «Institute of Social Capital Research»

Oksana Konarivska

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
National University of Water and Environmental Engineering

Marharyta Yakovyshyna

Senior Lecturer
National University of Water and Environmental Engineering

Summary. The historical thermal cities of Europe were built around healing mineral water springs and over many centuries developed into centers of health, culture and tourism. Thermal waters can be an important factor in the development of tourism in each region. Therefore, the issue of prospects for the development of the European cultural route of historical thermal cities is currently relevant. Purpose: overview of the world experience of using the heritage of thermal cities for the development of tourism and recreation, as well as to assess the prospects for the implementation of these practices on the territory of Ukraine. Materials and methods. The material for publication was the information materials of EHTTA, UNESCO, the information platform of the "Green SPAS" project, as well as the works of domestic and foreign authors dedicated to the route. Scientific methods were used in the research process: theoretical generalization and analysis, logical generalization of results (formulation of conclusions). Results. Eleven famous spa towns were inscribed on the UNESCO World Heritage List as "The Great Spa Towns of Europe" in July 2021. The outstanding resorts of Europe demonstrate an important exchange of innovative ideas that have influenced the development of European and world medicine, balneology and leisure. Continuing the traditions of The Great Spa Towns of Europe is very important today, especially in the recovery of mental and physical health after pandemics and military conflicts. The European Association of Historic Thermal Towns was established in 2009 to promote, protect and enhance thermal and cultural heritage across Europe. The concept of thermal heritage is used to promote health and well-being, create original tourist destinations and protect cultural landscapes. In 2010, the European Route of Historic Thermal Cities was certified as a Cultural Route of the Council of Europe. In order to support a more ecological and sustainable model of thermal cities and regions of Europe that are facing climate change, the "Green SPAS" project is currently being implemented within the framework of the Interreg Europe program. In September 2022, the city of Truskavets was accepted into the European Association of Historical Thermal Resorts. This resort is one of the oldest in Central Europe. The development of the European Cultural Route of Historical Thermal Cities in Ukraine has significant prospects, as our country has significant reserves of natural healing resources and has an ancient culture of healing. In future studies, it is planned to examine in detail the potential of Ukraine's natural healing resources in the context of the development of Europe's thermal heritage

Keywords: cultural route, cultural tourism, resort, medical resources, health tourism, medical tourism, heritage, thermal cities, UNESCO.

Стаття надійшла до редакції 12.07.2024